

Список використаних джерел:

1. Запара С. І. Поняття медіації та особливості її становлення в Україні та світі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 3. С. 83–85.
2. Дараганова Н. В. Медіація як один із альтернативних способів вирішення індивідуальних трудових спорів. *Юридична наука*. 2011. № 6. С. 77–83.
3. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1. С. 158–172.
4. Войнаровская О. Медиация в трудовых спорах. URL: http://jurliga.ligazakon.ua/blogs_article/338.htm (дата звернення: 20.05.2022).
5. Чечелюк О. Ю. Медіація як спосіб вирішення індивідуальних трудових спорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 135–138.
6. Середа О. Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38–45.
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody.pdf> (дата звернення: 20.05.2022).
8. Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердж. Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#n10> (дата звернення: 20.05.2022).
9. Про медіацію : Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 20.05.2022).
10. Гончарова Г. С. Мирова угода та медіація : загальні риси та відмінності між ними. *Право та інновації*. 2013. № 4. С. 126–136.
11. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971. № 322-VIII. Ст. 222-1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 20.05.2022).

Ключові слова: медіація, трудові спори, досудовий спосіб вирішення трудових спорів, узгодження інтересів роботодавців і працівників.

Key words: mediation, labor disputes, pre-trial way to resolve labor disputes, coordination of the interests of employers and employees.

КОЛОСОВ ІЛЛЯ ВАДИМОВИЧ

*приватний експерт з питань права, доктор права габілітований
(Республіка Польща), доктор філософії з права (Україна)*

ЗДОБУТКИ ХАРКІВСЬКОЇ ШКОЛИ ПРАВА НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕІЗАЦІЇ ПРОЦЕДУРНОЇ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ СИСТЕМ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Вітаючи колег одеської школи права з прекрасним ювілеєм та бажаючи процвітання і успіхів їх шанованій та класичній *alma mater*,

неможливо не звернути уваги на певні здобутки харківської школи трудового права на шляху розв'язання наукової проблеми процедурного та процесуального вирішення трудових спорів, в контексті вектору європеїзації та поширення всебічного порівняльно-правового методу наукового дослідження.

Так, з 2016 по 2020 роки на кафедрі трудового права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого під керівництвом доктора юридичних наук, професора Слюсар Андрія Миколайовича виконувалось дисертаційна робота на тему «Процедурні та процесуальні норми як інструмент запобігання та вирішення трудових спорів» на здобуття наукового ступеню «Доктор філософії».

Вивчення ж самої тематики, в контексті процесуального врегулювання, розпочалось ще у 2012 році і охоплювало: 1. огляд сучасного стану проблеми; 2. порівняльні аспекти з країнами СНД, ЄС та світу; 3. дискусію відносно доцільності виокремлення процесуальних відносин у трудовому праві в окрему галузь; 4. загальнотеоретичні проблеми вирішення індивідуальних трудових спорів, історію питання; 5. роль та значення практики Європейського Суду з прав людини та багато інших аспектів [1 – 24].

Під керівництвом професора Слюсар А.М. згадана тематика поширилась на процедурні проблеми вирішення як індивідуальних, так і колективних трудових спорів, звернуто увагу на зміни до Конституції України як один з факторів впливу, вивчено правову природу процедури та її роль не тільки як вирішального, але і запобіжного механізму виникнення трудового спору, великий обсяг роботи виконано у царині наукової класифікації процедур, знайшли своє продовження порівняльно-правові дослідження, у тому числі із вивченням досвіду Міжнародної Організації Праці, напрацьовано та передано до Офісу Президента України ряд законопроектів, у тому числі проект Трудового процесуального кодексу [25 – 32].

На загал, вітчизняна наука трудового права вперше збагатилась наступними напрацюваннями та здобутками:

- виявлено та розкрито суть процедурно-процесуальної дилеми у трудових спорах, що дозволяє вивчати проблематику вирішення трудових спорів з позицій суб'єктивно-мотиваційного механізму вибору працівника між процедурами та судовим процесом і мети, яка при цьому ним переслідується, з огляду на економічні і психологічні фактори;

- розроблено поняття постулатів процедурно-процесуального дуалізму, що дає можливість повноцінно вивчити спільні та протилежні риси процедурних і процесуальних норм, закономірності та випадки їх взаємоперетворень;

- обґрунтовано визначення явищ «бінарна процедура у трудовому праві» та «кон'юнктивний (поєднувальний) процесуальний феномен бінарної процедури у трудовому праві», розкрито їх суть та значення. Зазначене дає підстави стверджувати, що процедури у трудовому праві мають складний, комплексний характер, почасти породжують одна

одну і, на будь-якій стадії, підлягають процесуальній перевірці правомірності їх вчинення та дотримання при цьому вимог закону;

- аргументовано, що запобіжна процедура у індивідуальних трудових спорах (тренінги, аудит робочого часу, оцінка затребуваності на ринку праці професійних навичок) в Україні майже не розвинута та потребує свого впровадження, наголошено на потребі у створенні системи ранньої превенції трудових спорів, ще задовго навіть до появи передумов їх виникнення;

- виявлено притаманні винятково трудовому праву критерії класифікації трудових спорів, а саме: фундаментальних гарантій та юніонізації (представленості профспілкою), що виключає плутанину та неоднаковість тлумачення у різних правових системах «спорів права» та «спорів інтересу» у трудовому праві, засвідчує його автономність від цивільно-правових критеріїв поділу спорів на вищезгадані види і є наочним прикладом аутопоезису системи трудового права;

- визначено інститути права, в яких найбільш відображають процесуальні особливості вирішення індивідуальних трудових спорів, що надає можливість усвідомити характер змін та модифікацій, потрібних для усунення недоліків існуючої процесуальної системи захисту трудових прав;

- розроблено зміст конкретних процесуальних норм, що відповідають специфіці та особливим потребам судового вирішення трудових спорів, що дозволить досягти якісно нових змін у рівні здійснення правосуддя у такій соціально чутливій сфері, як трудові відносини, привести процесуальну форму їх захисту у відповідність до стандартів МОП. Окрім того, за результатами проведеного дослідження розроблені проекти Законів України «Про процедуру запобігання та вирішення індивідуальних трудових спорів»; «Про внесення змін до Кодексу Законів про Працю України та Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» [33].

Відтак, у науці трудового права з'явилась нова, поряд з існуючою дискусією з приводу дефініцій «нагляд і контроль за дотриманням законодавства про працю», наукова дискусія щодо «процедурних і процесуальних норм запобігання і вирішення трудових спорів» і, відповідно, – привід до подальших дискусій по цьому питанню у контексті суб'єктів трудового права та їх повноважень, до вирішення якої на усіх рівнях раді залучити і одеських колег, так само як і представників інших наукових шкіл права в Україні.

Список використаних джерел:

1. Колосов І. В. Трудові процесуальні правовідносини в Україні: сучасний стан та проблематика. *Національне та міжнародно-правове забезпечення стабільного розвитку* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф.: у 3-х частинах. (Львів, 2–3 березня 2012 р.). Львів: Західноукраїнська організація «Центр правничих ініціатив», 2012. Ч. 3. С. 17–20.
2. Колосов И. В. ТКРФ и КЗоТ Украины: сравнительно-процессуальный аспект. *«Ломоносов – 2012»* : материалы XIX Международной научной конференции (Моск-

- ва, 9–13 апреля 2012 г.). Москва : Московский государственный университет им. М. В. Ломоносова. 2012. URL: http://lomonosov-msu.ru/uploaded/800/dvd/structure_33_1969_doc_name.htm. (дата звернення: 19.03.2019).
3. Колосов И. В. Актуальные аспекты дискуссии по вопросам трудовой юстиции в Российской Федерации и Украине. *Формирования государственного и мирового правопорядка: теоретическое и практическое обозрение* : матер. VI Международной науч.- практ. конф. (Москва, 21–22 сентября 2012 года). Москва : Московский центр правовых исследований, 2012. С. 82–87.
 4. Колосов І. В. Актуальні питання процесуальної співучасті у трудовому процесі. *Національне та міжнародне право у сучасному вимірі* : матер. Міжнародної наук.-практ. конф.: у 2-х част. (м. Запоріжжя, 28–29 вересня 2012 року). Запоріжжя : Запорізька міська громадська організація «Істина», 2012. Ч. І. С. 58–60.
 5. Колосов І. В. Загальні положення про порядок вирішення індивідуальних трудових спорів у сучасній Україні: проблемні аспекти. *Основні напрями реформування законодавства України в умовах розбудови демократичної держави* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Харків, 12–13 жовтня 2012 року). Харків : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2012. С. 114–116.
 6. Колосов І. В. Контроль над виконанням судових рішень з приводу поновлення на роботі та оплати праці: проблемні аспекти правозастосування. *Людина і закон: публічно-правовий вимір* : матер. міжнародної наук.-практ. конф.: у 2-х частинах. (Одеса, 19–20 жовтня 2012 р.) Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2012. Ч. 2. С. 25–28.
 7. Колосов И. В. Судебная практика Европейского суда в сфере защиты трудовых прав и законных интересов работников как источник права Европейского союза: вопросы применения в Украине. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. С. Казанського* : матеріали Третьої міжнародної наукової конференції (Одеса, 2–3 листопада 2012 р.). Одеса : Фенікс, 2012. С. 621–624.
 8. Колосов І. В. Історичні аспекти вирішення індивідуальних трудових спорів в Україні. *Роль права та закону у сучасному суспільстві* : міжнародна наук.-практ. конф.: у 2-х томах. (Київ, 22–23 вересня 2012 року). Київ : Центр правових наукових досліджень, 2012. Т. 1. С. 100–103.
 9. Колосов І. В. Апеляційне провадження у справах про трудові спори: сучасний стан, проблематика та можливі шляхи імплементації зарубіжного досвіду. *Карпатський правничий часопис*. 2013. № 1 (1). С.45–50.
 10. Колосов И. В. Приказное производство в гражданских делах и трудовые споры: сравнительный анализ в Украине и Российской Федерации. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2013. № 2–2. Том 26(65). С. 151–158.
 11. Колосов І. В. Актуальні проблеми застосування інституту заочного розгляду цивільних справ при вирішенні трудових спорів за правилами чинного законодавства України. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2013. № 2 (2). С. 84–86.
 12. Колосов І. В. Судовий розгляд цивільних справ, пов'язаних з припиненням дії трудових договорів: сучасний стан, проблематика та можливі шляхи оптимізації. *Актуальні питання публічного та приватного права*. 2013. № 5 (5). С. 31–36.
 13. Колосов І. В. Касаційне провадження у справах про трудові спори: національний та європейський досвід. *Здобутки науки у 2014 році: збірник статей (рівень стандарту, академічний рівень)*. Київ: Центр наукових публікацій, 2014. С. 71–74.
 14. Колосов І. В. До питання про заходи процесуального примусу в трудовому процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. № 6–1. Т. 2. С. 48–51.
 15. Колосов І. В. Міжнародна організація праці, її акти та роль у правовому регулюванні трудових правовідносин. *Альманах міжнародного права*. 2014. № 6. С. 71–80.
 16. Колосов І. В. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у справах про трудові спори: актуальні проблеми сьогодення. *Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. № 4–2. С. 206–213.

17. Колосов І. В. Фіксування процесу технічними засобами у трудових спорах: проблемні аспекти. *Право, суспільство і держава: форми взаємодії: міжнародна наук.-практ. конф.* (Київ, 16–17 січня 2015 р.). Київ: Центр правових наукових досліджень, 2015. С. 37–40.
18. Колосов І. В. Профілактика військових злочинів як засіб подолання злочинності: соціально-трудовий аспект. *Військові злочини: кримінально-правова, криміналістична та кримінологічна характеристика* : колективна монографія / за заг. ред. В. М. Стратонова, Є. Л. Стрельцова. Херсон : Видавничий дім «Гельветика» 2015. С. 127–143.
19. Колосов І. В. Перегляд цивільних справ про трудові спори у Верховному Суді України: проблемні аспекти правозастосовчої практики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 2015. № 33 (т. 1). С. 189–193.
20. Kolosov I. Philosophical bases of science and branch of labor procedural law. *JURNALUL JURIDIC NATIONAL: TEORIE SI PRACTICA*. 2016. № 1–2(17). С. 8–13
21. Колосов І. В. Докази та доказування у трудовому процесі: проблемні питання сьогодення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6(244). С. 94–97.
22. Колосов І. В. Відновлення втраченого судового провадження у справах про трудові спори: проблематика, сучасний стан та напрями реформування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. № 4. С. 34–38.
23. Колосов І. В. Актуальні питання забезпечення позову у цивільних справах про трудові спори: проблеми та реалії сьогодення. *Право і суспільство*. 2016. № 1–1. С. 112–119.
24. Колосов І. В. Частные определения суда и их значение при рассмотрении гражданских дел о трудовых спорах. *Перспективні напрями розвитку сучасної юридичної науки* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 29–30 січня 2016 р.). Кривий Ріг : ДВНЗ «Криворізький національний університет», 2016. С. 92–96.
25. Колосов І. В. Процедура реорганізації підприємства на прикладі Нідерландів: соціально-трудовий аспект. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2017. № 3/4 (35/36). С. 73–77.
26. Slusar A., Kolosov I. Procedural and processual problems during appearance and resolution of labour disputes in contest of Constitutional Changes on justice. *Процес модернізації системи державного управління: конституційний, адміністративний та фінансовий аспекти* : колективна монографія / за заг. ред. А. С. Нестеренко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 479–490.
27. Kolosov I. UK and US – labour dispute resolution procedures: pros et cons. *Право та державне управління*. 2017. № 4–1(29). С. 92–97
28. Слюсар А. М., Колосов І. В. Поняття процедури у трудовому праві, її місце, роль та дуалістична природа як запобіжного механізму і підґрунтя ефективного судового вирішення трудових спорів. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Том 20. С. 143–157.
29. Kolosov I. The types of procedures and labour disputes' resolution systems: Japanese experience and Ukrainian realities. *JURNALUL JURIDIC NATIONAL: TEORIE SI PRACTICA*. 2017. № 2 (24). С. 130–134.
30. Колосов І. В. Опыт Латвии в сфере конституционного урегулирования трудовой юстиции как форма взаимодействия государства и общества: особенности и полезные уроки для Украины. *Конституційно-правові засади адміністративної реформи в Україні* : збірник тез доповідей. (Севеодонецьк, 25–26 жовтня 2018 р.). Севеодонецьк : видавництво ЧНУ ім. В. Дала, 2018. С. 46–50.
31. Kolosov I. Actual problems of particular procedure' forms using in collective labour disputes: ILO's standards and international review. *Актуальні проблеми держави і права*. 2018. № 80. С. 71–83.
32. Kolosov I. Labour Processual Code: how may it be? *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 5–2. Р. 86–91.
33. Колосов І. В. Процедурні та процесуальні норми як інструмент запобігання та вирішення трудових спорів : дис. ... докт. філософії: 081 / Національний юридичний

Ключові слова: процедура, процес, трудові спори, харківська школа права, Трудовий процесуальний кодекс.

Key words: procedure, process, labour disputes, Kharkiv Law School, Labour Processual Code.

ГАЛУЗІНСЬКИЙ НАЗАР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри трудового права та права соціального забезпечення*

ПРАВООБМЕЖУЮЧІ САНКЦІЇ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У період розбудови України як соціальної держави, функціонування якої ґрунтується на засадах людиноцентризму, а особливо в умовах воєнного стану, що запроваджений у нашій державі з 24 лютого 2022 року, саме від ефективної реалізації права на соціальний захист залежить виживання людей, що постраждали від збройного конфлікту, тимчасової окупації територій України, повсюдних проявів насильства та порушень їх прав, забезпечення їм та їх сім'ям належного життєвого рівня та можливість задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Варто констатувати, що протягом останніх років система соціального захисту в Україні була значно удосконалена – започатковано її діджиталізацію, спрощено доступ до значної кількості видів соціального захисту, з урахуванням вимог сьогодення визнано на законодавчому рівні окремі життєві обставини, що порушували звичні умови життя, соціальними ризиками та передбачено соціально-забезпечувальні надання для подолання їх наслідків. Проте непослідовність розвитку соціально-забезпечувального законодавства України з 1991 року знижують ефективність регулювання галузевих відносин, а тому задекларовані соціальні права залишаються слабо захищеними та нереалізованими. У зв'язку із цим не втрачає актуальності питання розроблення та вдосконалення механізмів, які б забезпечували примусове виконання обов'язків суб'єктами відносин у сфері соціального захисту, зокрема юридичної відповідальності.

Юридична відповідальність у праві соціального забезпечення передбачає обов'язок правопорушника понести обмеження, як правило фінансового характеру, що передбачені санкцією відповідної правової норми, внаслідок порушення приписів норм права соціального забезпечення, з метою поновлення порушених прав іншого з суб'єктів галузевих відносин.